

УДК 65.516:631.151.6

ВЕСЕЛОВСЬКА О.Є., канд. екон. наук
okhara89@mail.ru
Криворізький національний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

У статті описано основні позитивні та негативні тенденції розвитку інтегрованих формувань. Проаналізовано етапи становлення інтегрованих структур та відзначено, що формування агрохолдингів в Україні відбувалося на базі збан-крутілих, низькорентабельних, технологічно відсталих підприємств. Характерною особливістю господарювання їх є неповний обробіток контрольованих ними земель, що показує накопичення земельних активів для подальшого пере-продажу, а не для агровиробництва. Визначено вплив діяльності агрохолдингів на економіку країни. Встановлено, що в основі розвитку агроформувань лежить науково-технологічний прогрес та інноваційна економіка. Саме це сприяє позитивним зрушенням в економіці країни, де вони функціонують: підвищенню конкурентоспроможності, залученню інвестицій, відновленню міжгалузевих зв'язків.

Ключові слова: інтегровані структури, тенденції, вплив, сільське господарство.

Постановка проблеми. Будь-яке економічне явище має позитивну та негативну сторони розвитку, не є винятком й інтегровані структури. Саме вони, виникаючи на пострадянському просторі, з одного боку, підвищують конкурентоспроможність економіки, впроваджують науково-технологічний прогрес та інноваційні технології, а з іншого – породжують безробіття, руйнують сільські території. Досі до кінця не визначено, чи є виникнення агроформувань для економіки позитивною або негативною тенденцією розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми становлення і функціонування агрохолдингів у контексті розвитку інтеграційних та глобалізаційних процесів досліджувалися багатьма вченими-економістами, серед яких: В.Г. Андрійчук, С.І. Дем'яненко, О.М. Бородіна, С.Ю. Вайнштейн, О. Вільямсон, С.Дж. Вінтер, М.Ю. Коденська, П.М. Макаренко, М.Й. Малік, Л.О. Мармуль, О.О. Мо-роз, Ю.О. Нестерчук, В.Н. Парсяк, А.А. Пилипенко, В.І. Пілявський, О.А. Родіонова, П.Т. Саблук, В.М. Семцов, М.Д. Янків, В.М. Яценко та ін. Незважаючи на численні дослідження сучасних науковців, проблема виявлення позитивних та негативних тенденцій у діяльності вертикально інтегрованих структур залишається недостатньо вивченою.

Метою дослідження є визначення впливу діяльності агрохолдингів на економіку країни та основних позитивних і негативних тенденцій їх розвитку.

Матеріали та методика дослідження. Теоретичною та методологічною базою дослідження слугували праці зарубіжних та вітчизняних науковців щодо питань розвитку інтегрованих структур в аграрному секторі. У процесі написання статті було використано ряд наукових методів: діалектичний, абстрактно-логічний, узагальнення та порівняння, метод структурного аналізу.

Результати досліджень та їх обговорення. Науковці виділяють два етапи становлення інтегрованих структур:

- 1991-1999 рр. – було розпочато роздержавлення та приватизацію землі: колгоспи реформовано у КСП;
- після 2000 р. – відбувся перерозподіл державної власності у приватну. У цей час було сформовано дуальну структуру сільського господарства, в якій виділяють два сектори виробників сільськогосподарської продукції: корпоративний (сільськогосподарські підприємства) та індивідуальний (фермерські господарства і господарства населення) [1].

У 2012 році сільськогосподарську діяльність здійснювало близько 129 агрохолдингових формувань. Кількість таких структур та розміри їх землекористування з року в рік збільшуються. У семи областях України агрохолдингами на сьогодні контролюється від 25% і вище усіх земель сільськогосподарського призначення, що звужує життєвий простір діяльності не тільки сільськогосподарських підприємств, а і фермерських, особистих селянських та інших господарств населення. А у двадцяти областях України розміри земельного банку таких формувань перетнули межу 35 % сільгоспугідь у користуванні сільськогосподарських підприємств, що є ознакою монополізму на ринку оренди земель сільськогосподарського призначення. Агрохолдинговими формуваннями уже поглинуто або взято під контроль більше 6000 сільськогосподарських підприємств традиційного типу [2].

Інтегровані структури є великомасштабними формуваннями інноваційного спрямування. В основі їх розвитку лежить науково-технологічний прогрес.

Перевагами діяльності агроформувань для економіки країни є:

- відновлення галузі тваринництва;
- використання безвідходних технологій виробництва;
- впровадження ефективних енерго- та ресурсозберігаючих технологій;
- розвиток селекційно-плеємної роботи на сільськогосподарських підприємствах;
- підвищення урожайності продукції рослинництва та продуктивності худоби;
- збільшення експортного потенціалу.

Інтегровані структури спричинюють позитивні зрушення в економіці країни, де вони розвиваються:

- оновлення матеріально-технічної бази;
- ефективне використання ресурсного потенціалу;
- підвищення конкурентоспроможності економіки;
- залучення інвестицій;
- удосконалення інфраструктури ринків сільськогосподарської продукції;
- відновлення порушених міжгалузевих зв'язків;
- доступ до нових ринків збуту;
- ліквідація диспаритету цін в агропромисловому виробництві;
- збільшення відрахувань до бюджету;
- соціальна спрямованість діяльності.

Формування інтегрованих структур в Україні відбувалося на базі збанкрутілих, низькорентабельних, технологічно відсталих підприємств. Цікавим є той факт, що більшість утворених підприємств зосередила свої активи в офшорних зонах. Наприклад, ТОВ «Агро Інвест Україна», засноване у 2006 р., є дочірньою компанією холдингу «МК Group», зареєстрованого у Сербії, спеціалізується на сільськогосподарській діяльності, складається із чотирьох підрозділів (Яготин, Черкаси, Вінниця, Житомир) та компанії «АгроЛогістика Україна», яка управляє елеватором у ДП «Яготин» [3]. Реєстрація новостворених суб'єктів господарювання поза межами країни передбачає ряд переваг, серед яких зменшення податкового навантаження.

Для мінімізації податкових зобов'язань у вільних економічних зонах існує чимало схем. Одна з найпопулярніших, в якій можна задіяти офшор – експортно-імпорتنі операції. Справа в тому, що ця зона за своєю суттю є посередником між компанією в Україні та її партнерами за кордоном, і з його допомогою можна без проблем маніпулювати ціною товарів або послуг в будь-який бік.

Використовуючи одну або декілька фірм-прошарків, зареєстрованих в офшорі, обидві сторони з користю для себе регулюють ціну угоди, здійснюючи так званий «реінвойсинг», головне завдання якого – мінімізувати податок на прибуток зменшенням валових доходів (для експорту), або за рахунок збільшення валових витрат (для імпорту) [4].

Характерною особливістю господарювання інтегрованих структур є неповний обробіток контрольованих ними земель, що показує про накопичення земельних активів для подальшого перепродажу, а не для агровиробництва.

У 2008-2009 рр. формування інтегрованих структур відбувалося за рахунок придбання більш «слабких» агрохолдингів, особливо тих, які сконцентрували землю не тільки для виробництва, а й для можливого перепродажу після скасування мораторію [5].

Основними негативними сторонами їх діяльності є:

- вирощування монокультур та застосування інтенсивних технологій;
- порушення екобалансу;
- відсутність фінансування розвитку сільських територій;
- низький рівень соціальної відповідальності;
- зростання безробіття;
- зосередження великих земельних масивів в одних руках;
- пригнічення розвитку індивідуального сектору сільського господарства;
- вивезення капіталу за межі країни.

Це призводить до занепаду сільських територій та вимирання села. Відбуваються масштабна глобалізація та урбанізація.

Висновки. Наведене вище дослідження дозволило узагальнити позитивний та негативний вплив діяльності інтегрованих формувань в аграрній сфері економіки. Виникнення агрохолдингів зумовлено переходом до ринкових відносин. Учасники агроформувань отримують ряд переваг від інтеграційного процесу:

- скорочення трансакційних витрат;
- диверсифікація фінансових ризиків;
- відсутність посередників;
- високі технології;
- швидкий потік інформації;
- зниження собівартості продукції;
- зростання прибутку;
- оновлення матеріально-технічної бази;
- розширення ринків збуту;
- підвищення конкурентоспроможності продукції;
- інвестиційна привабливість.

Інтегровані структури надають ряд прерогатив споживачам їх продукції: вища якість, екологічна безпечність, розширення асортименту.

Тому, безумовно, аграрні інтегровані формування нового типу є позитивним явищем в країні, яке розвиває інноваційну економіку, забезпечує продовольчу безпеку держави, підвищує експортний потенціал та відкриває шлях до нових ринків.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Українська модель аграрного розвитку та її соціоекономічна переорієнтація: наук. доп. / [О.М. Бородіна, В.М. Геєць, А.О. Гуторов та ін.]; за ред. В.М. Геєця, О.М. Бородіної, І.В. Прокопи; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2012. – 54 с.
2. Розвиток аграрних холдингових формувань та заходи з посилення соціальної спрямованості їхньої діяльності / [Ю.О. Лупенко, М.Ф. Кропивко, М.Й. Малік]; за ред. М.Ф. Кропивка. – К., ННЦ ІАЕ, 2013. – 38 с.
3. Компанія «АгроІнвест Україна МК Group» провела урочисте відкриття сучасного елеваторного комплексу! [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.newbiz.com.ua/press/kompaniya-agro-invest-ukraina-mk-group-provela-urochiste-vidkrittya-suchasnogo-elevatornogo-kompleksu.html>.
4. Роль офшорів в українському бізнесі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://almamater.dp.ua/rol-ofshoriv-v-ukrainskomu-biznesi.htm>.
5. Бородіна О.М. Агрохолдинги як база формування корпоративного устрою в Україні / О.М. Бородіна, А.О. Гуторов // Економіка АПК. – 2012. – №11. – С. 21–28.

Тенденции развития интегрированных структур в аграрном секторе

Е.С. Веселовская

В статье выявлены основные позитивные и негативные тенденции развития интегрированных структур. Проанализированы этапы их становления и показано, что формирование агрохолдингов в Украине происходило на базе обанкротившихся, низкорентабельных, технологически отсталых предприятий. Характерной особенностью их хозяйствования является неполное использование контролируемых ими земель, что указывает на накопление земельных активов для дальнейшей перепродажи, а не для агропроизводства. Определено влияние деятельности агрохолдингов на экономику страны. Установлено, что в основе развития агроформирований лежит научно-технический прогресс и инновационная экономика. Именно это способствует положительным сдвигам в экономике страны, где они функционируют.

Ключевые слова: интегрированные структуры, тенденции, влияние, сельское хозяйство.

Надійшла 10.10.2013.